

Invasionsförsvarets taktik möter dagens krav – och förändring?

av Niklas Blomqvist

Résumé

”Tactics is about optimizing military efforts in a way that can affect an opponent in your preferred direction. Traditionally, Swedish tactics have their roots in mission tactics and are supposed to support manoeuvre warfare. To be a successful commander, your tactical skills have to be flexible and follow modern trends in warfare. Maybe most importantly, one must be able to follow and adapt in order to meet one’s enemy in a way that protects one’s own vulnerabilities and affects the crucial ones of the opponent. New technology, new political scenes and the huge downsizing of armed forces create new needs for tactics. This article is written with the purpose of discussing Sweden’s possible future and finding a way to adapt army tactics to a modern world, with a focus towards the national defence of Swedish territory. If forced to defend itself, are there realistic ways to adapt tactics and organization in a way that still supports mission tactics and manoeuvre warfare? This article uses a perspective based on traditional theory in manoeuvre warfare as stated by William S Lind and links it to modern Swedish doctrines and field manuals.”

I ARTIKELN ANTAS att morgondagens förbandsvolym behålls eller utökas i begränsad utsträckning, och i stort följer arméns utvecklingsplan för system, men inte nödvändigtvis organisation eller materielfördelning. En avgränsning görs till arméförbanden och därför utlämnar vissa gemensamma möjligheter till kombinerade vapen på ”joint-nivå”.

Taktik handlar om att disponera sina resurser och använda tillgängliga förband på ett sätt som, koordinerat i tid och rum, ger möjlighet att med få egna förluster åsamka en motståndare förluster eller beröva denne sin kampvilja.¹ Den taktik som använts i Sverige har en grund i teorier om manöverkrigföring och bygger på ett förhållande mellan begreppen eld, rörelse och skydd. För att kunna optimera förhållandet mellan dessa begrepp och få både en flexibilitet och robust uppbyggnad har erfarenheter från tidigare krig i vårt närområde använts vid

uppsättningen av våra krigsförband. Det som har varit vägledande är de teorier som ligger till grund för manöverkrigföringen enligt den svenska doktrinära tolkningen, vilken beskriver begreppet såsom själva utförandet av manövertänkande med väpnade styrkor.

Då manöverkrigföringen syftar till att utsätta motståndaren för en snabb serie av händelser som fokuserar på dennes svagheter, bör våra förband organisatoriskt och taktiskt utformas för att kunna ge den beskrivna effekten. Detta har gett oss dels förband med en viss generell förmåga, och dels en mer uppgiftsanpassad andel som inkluderar fordon och materiel, där även den geografiska anknytningen har varit styrande. Exempel på sådan anpassning kan tydligt ses i utformningen av de s k norrlandsförbanden eller den tidigare koncentrationen av stridsvagnsförband som fanns i landets

södra delar. Förbanden tilldelas en eller flera uppgifter som korrelerar med dess egenskaper. Manöverförband har företrädesvis organiserats i brigader eller stridsgrupper, medan det mer statiska försvaret har skötts av hemvärn och territorialförsvar. För att kunna använda oss av manöverkrigföring på ett optimalt sätt har Sverige valt att stödja sin taktik mot uppdraget, här benämnt som uppdragstaktik, vilket troligtvis är ett direkt avgörande vägval för en, relativt motståndaren, resurssvag nation.

Att dagens försvarsmakt inte längre har samma förutsättningar har knappats undgått den initierade. Manöverförband finns endast i mindre omfattning, och förmågan att möta en angripare tidigt genom försvar av strategiskt viktiga platser är ytterst reducerad. Handlingsfriheten med de kvarvarande styrkorna minskas drastiskt då antalet platser som kan ses som strategiskt viktiga inte har minskat, och gäller dessutom en uppgift för de förband som med tidigare taktik planerades att genomföra rörlig strid. Utöver dessa dilemman behöver även den minskade numerärens effekt på uthållighet och risk för kulmination tas i beaktande, inte minst då vår förmåga att bedriva manöverkrigföring har minskat då få förband finns tillgängliga att exploatera uppkomna möjligheter att påverka motståndaren. Förutsättningarna för vår taktik har således ändrats avsevärt. För att förändra detta skulle återinförandet av territoriella förband kunna frigöra resurser.

Utbildning, kultur och värderingar

Oavsett vilka förband och vilken materiel som dessa utrustas med kommer en avgörande faktor vara människan. Om vår taktik även i framtiden ska grundas på uppdragstaktik, kommer välutbildade och välmotiverade

soldater och officerare vara nödvändiga för att kunna omsätta detta i praktiken. ²Morgondagens förband kommer att behöva utbildas tillsammans så att samträning och förtroende mellan både enheter och individer blir en realitet. Genom att vi gör detta skapas en förbandskultur, vilken bör inriktas mot just manövertänkande som leder fram till ett naturligt förhållningssätt till en fungerande uppdragstaktik. ³Fältövningar och övningar som syftar till att lära känna vårt eget territorium, ger oss en militärgeografisk fördel som skapar en förskjutning relativt motståndaren, då vi lär känna, identifiera och värdera den terräng som kan gynna våra förband och system.

Eld och rörelse

Balansen mellan stridens grundelement utgör en av taktikens viktigaste förutsättningar. I manöverkrigföring utgör möjligheten att samla eld i tid och rum en nödvändig del i strävan efter lokal överlägsenhet. ⁴En betydande eldkraft möjliggör inte bara rörelse, utan utgör även ett medel att förmå en motståndare att röra sig till platser där verkan med kinetiska vapensystem kan ske mer effektivt. Förmågan till eld med längre porté än nuvarande är troligtvis en förutsättning för att skapa en bättre balans mellan grundelementen relativt en högteknologisk motståndare.

Även ett återtagande av minvapnet borde vara viktigt för en nation med stora ytor och färre militära förband. Att klokt använda minor och fältarbeten kräver beslut i rätt tid, kan ge stora fördelar i hur stridsfältet formas och kan användas för att skapa bättre förutsättningar att möta en angripare. Modern teknik kan troligen användas för att skapa en ökad autonomitet i minvapnet jämfört med gårdagens minfält. Detta skulle ge möjligheten att behålla en handlingsfri-

het med manöverförbanden då inte våra mineringer per automatik skulle behöva försvaras mot röjning. I övrigt kan givetvis minor användas som en form av kombinerade vapen i markstriden. Genom att utöka möjligheterna att verka inom ett ökat djup med olika vapen skulle våra möjligheter att skapa systemchock hos motståndaren öka om dessa kan koordineras i tid och rum, då även dennes understödjande förband kan påverkas. Eldkraftens funktion att trycka ner och skapa chock hos motståndaren⁵ gör att det är rimligt att se mekaniserade förband med stridsvagnar och integrerade system för indirekt eld.⁶

Taktik och terrängen

En förutsättning för en effektiv taktik är att våra förband tillåts verka i en terräng som ger oss fördelar relativt vår motståndare. Terrängen ger möjligheter till framryckning, observation, skydd och skyl. En högteknologisk motståndare kommer att kunna verka på längre avstånd mot våra förband, vilket ger slutsatsen att vi genom rörelse som stöds av gynnsam terräng behöver en taktik som för striden nära motståndaren. Terrängen utgör här en vital fördel för våra förband och behöver noggrant värderas. I en ny taktik krävs troligen att terrängen till del styr vårt val av både framryckning och val av platser där vi önskar ett avgörande, vilka kan variera med möjligheten att samordna eld, rörelse och stödjande funktioner. Den gamla sanningen att terräng och tid kan bytas mot varandra kommer högst troligt att vara giltig även i framtiden, även om begreppet terräng kan behöva utökas till miljö då faktorer även utanför det rent geografiska har påverkan.

Ett exempel på sådan påverkan kan vara hur motståndarens vapenverkan kan förhindra en framryckning till gynnsam terräng

oavsett hur lång tid som finns till förfogande. I den nya taktiken behöver ett förband kunna skydda sig mot sådan påverkan samtidigt som hinder i terrängen som vattendrag kan övervinnas. Förbandens skydd mot bekämpning från luften skapar möjligheter att manövrera och nå viktiga terrängavsnitt samtidigt som funktioner och verksamhet kan skyddas och inte blir kritiska sårbarheter. I fredstid kommer egna förband att kunna få en stor fördel av att öva i aktuell terräng för att kunna planera och skapa handlingsberedskap för framtida operationer.⁷

Stridsuppgifter

Idag anges att det endast är genom ett anfall som ett avgörande kan nås.⁸ Detta är säkert sant om vår motståndare har tillräcklig operativ kapacitet att fullfölja ett angrepp utan risk för kulmination. Frågan blir snarare hur ett anfall kommer att se ut eftersom våra resurser är begränsade och motståndaren troligtvis förfogar över en större numerär och minst motsvarande prestanda. Det kan vara så att brigaden behålls som bärare av samtliga system, medan anfallsstriden bedrivs med mindre grad av samordning i syfte att öka vårt tempo. Med avsevärt utökade underrättelseresurser kan anfallet snabbt koncentreras mot en upptäckt kritisk sårbarhet hos motståndaren, även om anfallsrörelsen sker med större djup och minskad samordning. När sammanstöten väl har skett krävs denna samordning, givet att förutsättningarna finns för både kraftsamling i tid och rum, samtidigt som egna värden och sårbarheter skyddas.

Om en motståndare inte har tillräcklig kapacitet kommer troligen inte angreppet att genomföras med konventionella medel och metoder. Ur det militära perspektivet kommer dock den väpnade striden att utgöra kärnan i verksamheten, även om ytan mel-

lan olika konfliktstadier och dess metoder kommer att förändras beroende på vilka medel motståndaren väljer för att uppnå sina mål.⁹ I det fall ett angrepp sker med konventionella medel och metoder, är troligtvis nuvarande fyra stridssätt fullt tillräckliga för att hantera situationen. Om ett angrepp ska kunna hejdas och/eller avbrytas kommer valet av stridssätt naturligt att vara beroende av egen styrka relativt motståndaren i tid, trupp och rum.

Det som behöver regleras är huruvida våra operationer ska bedrivas i offensivt eller defensivt syfte, något som står i direkt samband med den egna styrkan relativt motståndarens, och även icke-militära medels påverkan av försvarsförmågan.¹⁰ En fara med det defensiva konceptet kan dock vara att en övergång till en offensiv kan ta väldigt lång tid. Om förutsättningarna finns kan värdet med en snabb, offensiv manöver finnas eftersom kraften att övergå från en defensiv uppgift till den mer offensiva kan kräva så mycket att initiativet förloras. Här återfinns ytterligare en koppling mot uppdraget som nödvändig grund för en framgångsrik strid. Om vi är på förhand, kommer anfallet (offensiven) att ha bättre förutsättningar, medan ett mindre gynnsamt tidsförhållande troligtvis styr vår taktik mer mot avvärjningsstriden.

Försvaret är mer absolut till sin karaktär, men kräver förberedelse tid och avsevärda resurser tillsammans med en risktagning att våra förband blir alltför statiska rent geografiskt. Försvaret riskerar även att försätta oss i en situation där angriparen ständigt har initiativet, vilket kan leda till ett underläge med allvarliga konsekvenser för våra förband.¹¹ En annan påverkansbar parameter kan vara en förändring i uppgifter till hemvärnet eller återskapandet av förband med territoriella uppgifter.

Morgondagen kanske innebär framryckning på stor bredd med stridsindelade eche-

longer eller små enheter med hög momentan eldkraft som omedelbart vid sammanstöt övergår till strid med syfte att behålla ett relativt kort avstånd till motståndaren så att denne inte ges fördel av verkan med framförallt flyg.¹² För att vi ska upprätthålla skyddet mot understöd med flyg och attackhelikoptrar krävs minst en ökad förmåga till verkan med system motsvarande LvKv 90. Eftersom rörelse utgör en risktagning med exponering och möjlig bekämpning krävs ett framtungt logistiskt koncept med hög grad av autonomitet och skyddsförmåga med logistik resurser inbäddade i manöverförbandets organisation. Detta ger ett relativt litet djup på förbandet jämfört med tidigare reglementerad stridsindelning. Ett sådant koncept kräver en terräng med få kanaliserande terrängpartier och ett stort vägnät. Jämförelsevis påminner konceptet om det tyska *Flaecken und Luekentaktik*, vilket översatts till *Surface and Gaps* av William S Lind i hans *Maneuver Warfare Handbook*.¹³

Egna kritiska sårbarheter hos våra förband?

Vad utgör ett högvärdigt mål? De resurser som är exklusiva, möjliggör verkan på motståndaren eller ger taktiska fördelar kommer att utgöra högvärdiga mål. Här kommer rörlighet i syfte att undgå upptäckt och bekämpning att vara vital, vilket antyder att funktionsförband ska anpassas i skydd och rörlighet till det övriga förbandets stridande delar i syfte att skapa robusthet och möjlighet till handlingsfrihet. Erfarenheter från kriget i Ukraina talar för att både mekaniserade och stridsvagnsförband kan ses som högvärdiga mål och därför bekämpas.¹⁴ Detta talar för att förband inte kan framrycka annat än i spridd formering, så länge inte en stridskontakt med motståndaren behålls, så att dennes

indirekta vapensystem inte kan användas utan restriktioner med hänsyn till risk för vådabekämpning. Om så inte är möjligt behöver egna vapensystem snabbt kunna verka mot motståndaren, medan rörelsen fortsätter mot för oss gynnsam terräng eller utom räckhåll för eldledningssensorer.

Bekämpning av motståndarens indirekta eldsystem och sensorer för eldledning kommer att utgöra ett för oss prioriterat mål och bör ses som en av motståndarens kritiska sårbarheter. Vidare bör effekten av motanfall beaktas, inte minst då dessa kan avbryta en motståndares angrepp mot våra förband och tvinga fram en reaktion som syftar till att skydda dennes kritiska sårbarheter.¹⁵ Denna reaktion är troligen oplanerad och kan därför bidra till en systemchock hos motståndaren om vårt tempo överstiger hans.

Kritiska sårbarheter hos motståndaren

Om en motståndare inte medges att kunna landstiga eller landsätta på de platser som är geografiskt närmast eller mest lämpliga för dennes valda transportsätt kan denne tvingas att operera på sina yttre linjer. Att förneka angriparen dessa platser kan ske genom försvar, lämplig utgångsgruppering av egna förband eller förstöring av nödvändig infrastruktur. En angripare skulle troligtvis sträva efter att snabbt kunna etablera ett brohuvud med ett operativt djup. Ett sådant brohuvud skulle troligtvis skapas genom snabba framryckningar och ett högt tempo med rörelse och eld som dominerande grundelement i striden. Den tänkbara kraftiga överlägsenheten i eldkraft, främst inom markunderstöd från luften och artilleri kräver en kraftfullt dimensionerad logistik för att kunna transportera avsevärda mängder av ammunition och drivmedel. Den tänkbara kritiska sårbarhet som här kan ge kulmination är förbrukningen

av förnödenheter och ammunition genom intensiv strid eller ett tvång att framrycka och förbruka drivmedel.

Genom att vi tvingar motståndaren till rörelse och manöver, kan alltså den egna striden underlättas. En förutsättning att en sådan kulmination ska kunna uppträda kommer dock även att ställa krav på att vi kan påverka dennes logistiska flöden. Detta stödjer en tes att avväjningsstriden är ett lämpligt stridsätt genom ambitionen att kombinera anfall, försvar och fördröjningsstrid. Om våra resurser hade medgett, hade dock troligen fördröjningsstriden bättre kunnat bidra till motståndarens kulmination och sedan kunnat följas upp med anfall mot de förband som försvagats genom denna.

Den avgörande skillnaden mellan avväjningen och fördröjningsstriden utgörs av vilken ambitionsnivå som sätts på vår strid. Då fördröjningen blir mer resurskrävande kan och bör den egna risktagningen vara central i bedömningen av vilken metod som väljs. Här finns även en påverkan genom vår teknikinivå och den stridsekonomiska balans som vi har relativt en motståndare. Ur detta perspektiv kommer t ex vapensystem med längre räckvidd att kunna ge oss möjlighet att ytterligare tvinga angriparen att anstränga sina resurser för att utöka och skydda brohuvudet så att våra förband inte ges möjlighet att gruppera inom porté. Vår räckvidd kommer alltså att delvis dimensionera brohuvudets yta. Med ett större brohuvud ansträngs angriparens resurser och våra möjligheter att uppnå lokal överlägsenhet ökar. Frågan är dock om vi vågar ta den risk som det innebär att låta motståndarens förband ta det djup på vårt territorium som krävs för att anstränga hans logistik och som kan leda till kulmination, eller minst, ett avsevärt minskat hans stridsvärde som kan ge oss lokal överlägsenhet.

Förändringar som medger en ny taktik

Att skapa en ny taktik kommer att kräva vissa organisatoriska och materiella förändringar. De förband som skapades för gårdagens stridsfält är inte optimerade för att möta dagens eller morgondagens hot. Här krävs en analys av en tänkbar motståndare och den tänkbara taktik som denna kan använda mot oss. Utan en sådan analys kommer förskjutningen mellan angriparen och försvararen att utgöra en avgörande faktor till vår nackdel. Att genom en sådan analys välja att kunna möta en högteknologisk motståndare i en högintensiv konflikt behöver inte utgöra den naturliga lösningen. Givetvis kommer ett trovärdigt bidrag till vår önskade tröskeeffekt till stor del att skapas genom förband anpassade till ett sådant hot, men även andra typer av motståndare behöver kunna neutraliseras.

Att skydda infrastruktur över hela rikets yta kommer att kräva förband med exklusivt territoriella uppgifter, samtidigt som specialiserade och lättroliga förband kan sättas in med kort varsel. Enligt vår doktrin¹⁶ ska landet försvaras. Att då genom militär logik prioritera viktig infrastruktur mot operativ förmåga kan därför vara svårt. Morgondagens taktik kommer därför lika mycket att behöva säkerställa att förband av rätt typ finns tillgängliga mot den uppgift som de är ursprungligen avsedda för, som att kontrollera nyckelterräng och infrastruktur nödvändig för våra förbands uthållighet och strid.

Här finns åter ett tydligt incitament för att återta det territoriella försvaret med de nu avvecklade förbandstyper som fanns knutna till specifika uppgifter och objekt. I det territoriella perspektivet behöver även skyddet av baser och funktioner som exempelvis luftvärn knytas specifikt mot både territoriella, mer

statiska uppgifter och manöverförband. En utökning av just luftvärnet skulle ge ökad handlingsfrihet för samtliga stridskrafter och ge betydligt bättre förutsättningar för att genom kombinerade vapen åstadkomma bättre verkan och manöverkrigföring.

Våra möjligheter att skapa förutsättningar för ny taktik

Om en brigad ges uppgifter som innebär framryckning eller anfall mot en motståndare behöver stridsindelningen medge snabb övergång till möjlighet att bibehålla stridskontakt och eventuellt kunna upptäcka luckor och kritiska sårbarheter. Detta kan uppnås genom en större bredd och ett minskat djup, vilket kombineras med taktiska sensorsystem som ger lokala underrättelser och stödjer inhämtning genom t ex stridsspaning. En lämplig bredd kan vara framryckning på fyra till fem vägar/tåter när sammanstöt kan väntas, men inte så stort att kraftsamling till en motståndares upptäckta luckor och sårbarheter omöjliggörs. Kombinerade vapen kan och bör här innebära att funktionsförbanden tydligare integreras i vår strid.

Detta talar för att om brigaden fortsatt ska utgöra vår viktigaste förbandstyp, så ska respektive funktionsförband anpassas efter vad som skapar handlingsfrihet för lösandet av krigsförbandsuppgifter. Alltså behövs utöver förmåga till kinetisk verkan t ex rörlighet över vattendrag, skydd mot angrepp från luften och underhåll finnas dedikerat till förbandet. Först när alla system finns vid förbandet kan taktiken utvecklas på ett optimalt sätt. Om inte delsystemen finns på plats kommer handlingsfriheten att beskäras då taktiken inte kan bedrivas på ett sätt som ger störst påverkan på motståndaren.¹⁷ Detta innebär att dagens volymer behöver ökas något för att möta behovet.

Om lokal överlägsenhet ska kunna uppnås behöver inte bara förbanden bemannas av välutbildad personal med uppdraget som ledstång, förbandets chefer behöver ett underlag och underrättelser att fatta beslut på. Vidare behöver tiden mellan identifiering av mål och faktisk verkan kortas avsevärt. Den nuvarande targetingsprocessen är tidskonsumerande och behöver ersättas med en mer komprimerad variant som ger handlingsfrihet till den chef som finns närmast händelsernas centrum och kan, enligt uppdragets grundprincip, exploatera motståndarens kritiska sårbarhet omedelbart när den upptäcks.

En del i en framtida taktik bör alltså vara en decentraliserad ledning som medger nyttjande av de resurser som kan ge effekt genom kombinerade vapen. Ledningen bör vara rörlig för att kunna följa och stödja striden på taktisk nivå. Genom detta kan åter taktiken, trots mindre och inte minst färre förband, tillgodose manöverkrigföringens krav på relativ eldkraft.¹⁸ Alltså borde detta innebära att den operativa nivån avdelar resurser knutet till den taktiska nivåns aktuella uppdrag, närmast att jämföra med hur ett eldtillstånd med artilleri kan avdelas i tid och rum, allt för att kunna uppnå den önskvärda lokala överlägsenhet som ger förutsättningar för den mindre styrkan att övervinna en större motståndare. Syftet blir att under begränsad tid och rum, ge den taktiske chefen möjlighet att snabbt kunna gripa ett tillfälle och samla verkan. Systemen behålls alltså fortfarande inom processen, men fördelas vid valda tillfällen till taktiska chefer för att kunna korta ner tiden mellan upptäckta möjligheter och faktisk verkan. Genom detta kombineras processens fördelar med den taktiska nivåns möjlighet att finna motståndarens luckor och kritiska sårbarheter.¹⁹

Här kan understödssystem med längre räckvidd vara ett sätt att skapa en förskjutning gentemot motståndaren som ger oss

ökade och förbättrade förutsättningar att bedriva den önskade taktiken. System som markrobotar utgör ett bra exempel på hur motståndarens kritiska sårbarheter kan utnyttjas och bidra till denna kulmination. En förutsättning för ett lyckat resultat kan givetvis kopplas till tidigare nämnda underrättelser och den anpassning av funktionsförbandens taktik och utrustning som föreslås i syfte att dessa ska kunna integreras bättre i manöverförbandens strid.

Sammanfattningsvis

Brigaden utgör fortsatt kärnan i manöverförbanden och samlar våra system, men fokus läggs på att funktionsförbanden tydligare utrustas för att kunna uppträda närmare manöverförbanden, mer rörligt och skyddat. Brigadens yta breddas, framryckning sker på flera tåter och med minskat djup. Vid sammanstöt behålls stridskontakt i syfte att förneka motståndarens möjlighet att använda flygunderstöd med hänsyn till risk för vådabekämpning.

Möjligheten att verka med system för längre räckvidd än nuvarande artilleri anskaffas. Exempel på system är markrobot med räckvidd som överstiger modernt eldrörsartilleri.

Införande av ett steg i targetingsprocessen som medger att tillfälligt understödja taktiska chefer med extremt korta tidsförhållanden, jämförbart med utdelade eldtillstånd som tidigare kunde tilldelas med begränsningar i tid och/eller rum.

Skydd av egna kritiska sårbarheter genom avsevärt ökad underrättelseförmåga, rörlighet och utökad verkan mot luftmål.

Tydlig inriktning av förbandsträning och officersutbildning mot uppdrag, militärgeografi och övningar i aktuell krigsterräng.

Avvärjningsstriden utgör huvudsakligt stridssätt, dock utgör syftet med striden

tydligare än idag, en ambition att vid tillfälle kunna utföra anfall mot upptäckta möjligheter.

Författaren är major vid Skaraborgs Regemente (P 4). Han har innevarande år avslutat högre Stabsofficersutbildning vid Försvarshögskolan.

Noter

1. Fritt efter MSS definition, uttryckt av övlt Stefan Eriksson i *Arménytt* nr 2, 2013.
2. MSD 16, s 51ff.
3. Brännström, Anders: "Arméreglemente taktik 2013 – gäller!" *Arménytt* nr 2 2013.
4. Lind, William S: *Maneuver Warfare Handbook*, Westview Press, Boulder Colorado, USA 1985, s 19.
5. Storr, Jim: *The human face of war*, Continuum, Auckland/NZ 2009, s 91-92.
6. *Ibid*, s 88.
7. Op cit, Brännström, Anders, se not 3, s 5.
8. *Arméreglemente Taktik*, Försvarsmakten 2013, s 69.
9. *Ibid*, s 9.
10. *Militärstrategisk doktrin*, MSD 16, bilaga 1, Försvarsmakten 2016, s 39f.
11. Storr, Jim: *The human face of war*, Continuum, Auckland/NZ 2009, s 103.
12. Här kan en jämförelse göras med de tankar om NBF som debatterades kring 2003, dock avses här inte de s k självsynkroniserande system som då nämndes.
13. Lind, William S: *Maneuver Warfare Handbook*, Westview Press, Boulder Colorado, USA 1985, s 73.
14. Dr Karber, A Philip: *Historical Lessons Learned Workshop*, Personal Observation, John Hopkins Applied Physic Lab och U.S Army Cababilities Center, 2015-07-08.
15. Op cit, Storr, Jim, se not 11, s 93f.
16. Op cit, se not 10, s 38. Observera att skrivningen inte anger geografiska ramar för uppgiften [!]
17. Flertalet av dessa system nämns i arméns utvecklingsplan (AUP2014).
18. Op cit, Lind, William S, se not 4, s 75-76.
19. *Ibid*, s 75-76.